

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Курляк І.Є.

*доктор педагогічних наук, професор,
Університет Кардинала Стефана Вишинського у Варшаві*

ПУНКТ ПОСТПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ПРИКЛАД ІНСТИТУЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАДАПТАЦІЇ КОЛИШНІХ В'ЯЗНІВ У ПОЛЬЩІ

Профілактика злочинності, особливо рецидивної, є одним з важливих завдань не тільки державних інституцій, але й громадських, а навіть релігійних організацій у різних країнах світу. В Україні, де рівень вторинної злочинності є дуже високим (понад 70%) ця проблема є особливо актуальною. З огляду на це, варто звернутися до досвіду інших зарубіжних країн, аби пізнати та запозичити їхні надбання у цій сфері. Цікавою в плані профілактики рецидивної злочинності може бути Польща, де цей показник є значно нижчим (близько 50%).

Важливість соціальної реадaptaції засуджених осіб після виходу на волю у Республіці Польщі зрозуміли давно. Ще в 1910 році було створено Польське пенітенціарне товариство «Патронат», завданням якого було нести різнопланову допомогу засудженим, особам, які звільняються з місць позбавлення волі, та їхнім родинам. У 2010 році це товариство урочисто відзначило 100-річчя своєї діяльності [3]. Нині «Патронат» є неурядовою організацією, яка налічує 8 відділів – у Бялимстоку, Гданську, Любліні, Лодзі, Ольштині, Щеціні, Зеленій Гурі та в Варшаві [4, с. 105]. У цих відділах створено спеціальні інституції – пункти постпенітенціарної допомоги, які надають різні форми допомоги: грошова підтримка, одяг, засоби гігієни, талони на харчування, рецепти на ліки, інформаційна допомога, дорадництво у різних сферах, допомога в пошуку житла та роботи. До важливих досягнень діяльності «Патронату» є створення у 2002 році у Варшаві Пункту постпенітенціарної допомоги, при якому діє Дім Соціальної реабілітації для колишніх засуджених «Патронат» на 28 місць. В'язням, які залишають карну установу, тут забезпечено нічліг, харчування, соціальну та правову допомогу й дорадництво [4, с. 105]. Метою цього осередку є не лише надання притулку бувшим в'язням, але, передусім, їх різнобічна підтримка для віднайдення свого місця в суспільстві вільних, законослухняних людей. Це має особливо важливе значення для засуджених на тривалий термін ув'язнення, які після виходу на волю найчастіше втрачають житло, професійні зв'язки та навички, сім'ю, колишніх друзів. Щоб допомогти таким особам у процесі життєвої стабілізації «Дім Патронату» підтримує тісні зв'язки із закладами праці, соціальної допомоги, інституціями освіти, медицини, культури, а також співпрацює з пенітенціарними установами, судовими кураторами, терапевтами узалежнень, правниками, психологами, які допомагають у подоланні проблем [2, с. 167].

Осередок розробив статут діяльності Дому соціальної реабілітації, який є своєрідною угодою між ним та колишнім засудженим, який у випадку проживання та користування наданими послугами зобов'язаний неухильно його дотримуватися. В іншому випадку особу позбавляють місця в притулку. Статут встановлює такі обов'язки для мешканців:

- мешканці повинні проявити належну старанність, аби протягом місяця з дня прибуття працевлаштуватися;
- під час проживання в осередку належить залагодити всі особисті справи (наприклад, виробити необхідні документи);
- мешканці повинні брати участь в організованих в осередку культурно-освітніх та терапевтично-виховних заняттях;
- належить дбати про порядок, гігієну і відповідну атмосферу;
- необхідно виконувати певні види робіт на території «Дому Патронату» на його користь;
- мешканці зобов'язуються дотримувати нічної тиші;
- про покидання осередку на певний час потрібно обов'язково інформувати;
- мешканцям категорично забороняється споживати спиртні напої чи психоактивні речовини [2, с. 169].

Іншим успішним закладом, який надає постпенітенціарну допомогу колишнім ув'язненим, є Пункт постпенітенціарної допомоги у Щеціні, що був створений у 2005 році. За задумом засновників, діяльність цього Пункту була розрахована на вибрані категорії осіб, які виходять з місць позбавлення волі і найбільше перебувають під загрозою соціальної дезадаптації, водночас виявляють бажання стати на шлях виправлення. До них належать: 1) особи, які відбували тривалі терміни позбавлення волі і звільняються після відбуття повного терміну ув'язнення; 2) особи, які перебувають під наглядом судового куратора під час умовно-дострокового звільнення [1, с. 277].

З метою підвищення ефективності професійної діяльності пункту було налагоджено тісну співпрацю з низкою консультантів, зокрема:

- психологом, який працював в одній з пенітенціарних установ міста;
- терапевтом з узалежнень, який спеціалізувався на праці з особами, узалежненими від наркотиків;
- терапевтом, який спеціалізувався на праці з особами, узалежненими від алкоголю;
- консультантом з професійної орієнтації та працевлаштування;
- соціальним працівником Міського осередку допомоги сім'ї у Щеціні;
- юристом;
- духівником – священиком, який виконував свої обов'язки на терені постпенітенціарних установ Щецінського воєводства;
- судовими кураторами Районного суду в Щеціні [1, с. 278].

Вищезгадані спеціалісти надають фахову допомогу колишнім в'язням під час чергувань, які відбуваються в Пункті, які відбуваються у визначений час. Задля оптимізації надання необхідної допомоги та її глибшої спеціалізації у Пункті було створено кілька відділів, які зосереджувалися на діяльності певного виду, а саме:

Відділ юридичної допомоги:

- укладання офіційних листів на прохання засуджених;

- інформаційно-дорадницька допомога щодо діяльності локальних установ (адміністративних, самоврядних та ін.).

Відділ професійного дорадництва:

- запровадження та ведення карти дорадницьких послуг;
- діагностично-дорадницькі розмови;
- проходження тесту Холланда, призначеного для виявлення професійних здібностей і нахилів;
- підвищення кваліфікації та перекваліфікація;
- допомога у працевлаштуванні.

Відділ соціальної допомоги:

- допомога в отриманні матеріальних засобів з Осередку соціальної допомоги;
- допомога у пошуку місця для проживання в соціальному притулку;
- посередництво у залагодженні справ між клієнтом Пункту й осередками допомоги та чиновниками й іншими інституціями;
- матеріальна допомога (одяг, взуття, засоби гігієни);
- принагідна матеріальна допомога.

Відділ психологічної допомоги:

- проведення системної терапії засудженого і його сім'ї;
- індивідуальна психологічна допомога;
- консультування у терапевтів з uzалежнень;
- соціотерапевтична група;
- група підтримки.

Відділ моральної допомоги:

- духовна підтримка священика;
- з'ясування морально-етичних аспектів;
- праця над засвоєнням відповідних правових і моральних норм;
- формування світогляду, який відповідає прийнятим морально-етичним нормам;
- допомога в розв'язанні життєвих проблем підопічних;
- організація зустрічей з колишніми в'язнями, свідчення успіху осіб, які провадять вільне законослухняне життя;
- проведення теоретичних занять зі сфери профілактики uzалежнень;
- організація і проведення дидактичних занять і тренінгів з тем, які цікавлять колишніх засуджених.

Реалізація такої допомоги відбувається у тісній співпраці з представниками різних інституцій і організацій, які діють у місті і разом із закладами пенітенціарної системи інформують осіб, що готуються до звільнення, про можливість отримання різнопланової поступенітенціарної допомоги у Пункті. Діяльність такого Пункту скерована на створення системи *плавного виходу на волю*, завданням якої є полегшення процесу реінтеграції таких осіб у суспільство, яке постійно змінюється, пошук у ньому свого гідного місця, недопущення повторного скоєння злочину.

Список використаних джерел:

1. Łach M. Punkt Pomocy postpenitencjarnej Oddziału Terenowego Polskiego Towarzystwa Penitencjarnego w Szczecinie jako zorganizowana forma udzielania pomocy

osobom opuszczającym jednostki penitencjarne / Pomoc postpenitencjarna w kontekście strategii działań resocjalizacyjnych, (red.) B. Skafiriak. – Kraków: Impuls, 2007, s. 277–289.

2. Śliwiński A., Działalność Oddziału Warszawskiego Stowarzyszenia Penitencjarnego «Patronat»//Przegląd Więziennictwa Polskiego. – 2006. – № 51. – S. 167–179.

3. Szymanowski T. (red.), O pomocy w powrocie do społeczeństwa. W 100-lecie powstania «Patronatu», Białystok: Stowarzyszenie Penitencjarnie «Patronat», Oddział w Białymstoku. – 262 s.

4. Widelak D. Pomoc społeczna i postpenitencjarna wobec osadzonych//Pedagogika Społeczna. – 2003. – № 1(7). – S. 105–116.

Харсун О.В.

*кандидат історичних наук,
провідний науковий співробітник відділу науково-освітньої роботи,
КУ «Обласний художній музей» ЧОР*

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА: ОСВІТНЯ РОБОТА З ДІТЬМИ РІЗНИХ ВІКОВИХ ГРУП

Музейна педагогіка є одним із ефективних сучасних засобів формування соціальної активності особистості. Вітчизняні науковці визначають музейну педагогіку як поняття, що відображає новий етап у реалізації освітньо-виховного потенціалу музею, нову галузь педагогічної науки, що має міждисциплінарний характер, перебуваючи на перетині музеєзнавства, соціальної педагогіки та педагогіки дозвілля.

Використання елементів музейної педагогіки допомагає:

– створити в колективі творчу атмосферу, свободу творчих дискусій, обмін думками;

– підвищити інтерес вихованців до навчання;

– урізноманітнити форми і методи навчально-виховної роботи;

– посилити міжпредметні зв'язки;

– використовувати нестандартні види занять;

– підвищувати загальний рівень культури і впливати на формування свідомого ставлення до культурної спадщини людства [1, с. 3].

При здійсненні навчальної програми у музеї, на думку фахівців, необхідно забезпечити декілька рівнів взаємозв'язків. Перший – «музейний педагог – дитина». Необхідно встановити контакт з дитиною, познайомитися з нею, і лише потім розповідати про музейну колекцію. Цей прийом дасть дітям відчуття внутрішньої свободи і стимулюватиме їх розумову активність. Наступний рівень взаємозв'язку – «дитина – музейне середовище», експозиція в цілому чи окремих предметів. Тут необхідно, перш за все, визначити спільне і відмінне між тими поняттями і музейними експонатами, які відомі дітям, провести аналогію чи визначити контрасти. Відзначимо, що саме спостереження являється важливим фактором встановлення контакту між дитиною та експонатом. Третій рівень взаємозв'язку – «музей – реальне життя». Крім спостереження музей розвиває здатність співставляти і порівнювати, передбачати, узагальнювати, висувати гіпотези та співпереживати. Відмітимо, що ця педагогічна стратегія не повинна затіняти